

Nederlands
1ste graad B-stroom
I-Ned-b

BRUSSEL

D/2019/13.758/016

Versie januari 2022

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. De nieuwe leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren de **getrapte studiekeuze** en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen. Daarnaast ondersteunt een beperkt aantal verdiepende doelen het observeren en oriënteren van leerlingen naar een bepaalde finaliteit in de tweede graad. Suggesties tot verbreding in de wenken faciliteren het observeren en oriënteren naar een bepaald domein of een specifieke studierichting in de tweede graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school.

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de eerste graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de eerste graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang die geldt tussen het geheel van de vakken van de A-stroom of de B-stroom, maar ook tussen specifieke vakken van de A- en de B-stroom. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren basisopties. Een verwijzing van de ene vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. We bepalen geen minimum aantal lessen voor een bepaald item of een bepaalde rubriek. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde inhoudelijke leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen en welke methodieken ze hanteren.

1.4 Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad

In aanvulling op de leerplandoelen die gelden voor alle leerlingen, bevatten nagenoeg alle leerplannen mogelijkheden om te verbreden en te verdiepen.

Verbreding geeft de leerling een duidelijker inzicht in zijn interesses met het oog op de keuze voor een domein en een studierichting in de tweede graad. Ze verruimen a.h.w. zijn horizon. Mogelijkheden tot verbreding zijn opgenomen bij de pedagogisch-didactische wenken, zowel in de leerplannen van de algemene vorming als in de basisopties.

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit in de tweede graad. Verdieping speelt zich globaal genomen af op drie assen die – al dan niet in combinatie – een aanduiding kunnen zijn voor de moeilijkheidsgraad van een leerplandoel:

- cognitief: van concreet naar abstraherend/conceptueel;
- inhoudelijk: van eenvoudig naar complex;
- autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig.

In de leerplannen hebben we vooral cognitieve verdiepingsdoelen opgenomen als afzonderlijke leerplandoelen. In de wenken doen we suggesties voor verdieping op de as van complexiteit en autonomie. Verdieping kan ook gepaard gaan met verbreding, m.n. het toepassen van kennis in andere contexten (transfer).

In de leerplannen van de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Zo faciliteren we diverse schakelmogelijkheden voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die om een of andere reden in de B-stroom zitten.

Verbreding en verdieping kunnen één element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad op het einde van de eerste graad voor de keuze voor een bepaalde finaliteit en voor een bepaald studiedomein in de tweede graad.

De leraar, het lerarenteam, de school hebben de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen doelen toe te voegen. De leraar ontwerpt zijn lessen op zo'n manier dat ze aansluiten bij de voorkennis van alle leerlingen. Zo spreken we alle leerlingen op hun capaciteiten aan.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het nieuwe leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie, verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de beginsituatie, de samenhang in de eerste graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de eerste graad. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar zinvol reiken we mogelijkheden aan tot verdieping (📖).

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen (voor de leerplannen van de algemene vorming) en aan bepaalde doelen van het curriculum dossier (voor de leerplannen van de basisoptie).

1.6 Basisgeletterdheid

Voor de eerste graad zijn er doelen bepaald die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van die graad. Het gaat om basisgeletterdheid die het mogelijk maakt om te kunnen participeren in de maatschappij op het einde van de eerste graad. De nadruk ligt op het verwerven, verwerken en gericht gebruiken van informatie. Dat impliceert het kunnen omgaan met taal, cijfers en grafische gegevens en daarbij gebruik kunnen maken van ICT. Daarnaast wordt bij de basisgeletterdheid voor de eerste graad ook ingezet op financieel-economische zelfredzaamheid.

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Scholen die inzetten op die brede en ambitieuze vorming, maken sowieso werk van de – in scope eerder beperkte doelen van de – basisgeletterdheid zoals die maatschappelijk is vastgelegd.

Toch kan een school in de loop van de eerste graad de keuze maken om meer in te zetten op doelen van de

basisgeletterdheid. Dat zal vooral het geval zijn voor sommige leerlingen van de B-stroom. Voor de afbakening van de doelen basisgeletterdheid zijn de doelen van de algemene vorming voor de B-stroom overigens het ijkpunt geweest.

De begeleidende klassenraad kan in de loop van het eerste of het tweede leerjaar A/B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen basisgeletterdheid in het gedrang komt en in dat geval iets gericht in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid.

De doelen van de basisgeletterdheid zijn onderliggend aan leerplandoelen van de algemene vorming. Ze worden aangeduid met “BG” in het Gemeenschappelijk funderend leerplan, het Gemeenschappelijk leerplan ICT en de vakleerplannen Maatschappelijke vorming, Mens & samenleving, Nederlands A- en B-stroom en Wiskunde A- en B-stroom. We vermelden bij de relevante leerplandoelen de doelen basisgeletterdheid en bakenen ze waar nodig verder af.

1.7 Tot slot

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische vakbegeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

Het leerplan Nederlands sluit aan bij verschillende ontwikkelvelden van het leerplan '[Zin in leren! Zin in leven!](#)' van het katholiek basisonderwijs, maar in het bijzonder bij de leerinhouden die terug te vinden zijn in het ontwikkelveld '[taalontwikkeling](#)'. Net zoals in het basisonderwijs ligt het accent bij onderwijs Nederlands overwegend op de ontwikkeling van de taalvaardigheid, op communicatie en informatieverwerving en -verwerking.

Leerlingen in de B-stroom hebben de leerplandoelen van het leerplan Zin in leren! Zin in leven! niet of in onvoldoende mate bereikt en beschikken niet over een getuigschrift basisonderwijs. Alhoewel niet elke leerling de leerplandoelen bereikt heeft, heeft hij wel al bepaalde taalcompetenties verworven. Elke leerling is uniek. De leraar in het secundair onderwijs houdt rekening met de soms grote verschillen tussen de leerlingen. Hij zal gedifferentieerd te werk gaan en zo proberen om elke leerling aan te spreken en te motiveren. Het is belangrijk om de leerlingen positief te benaderen zodat ze vertrouwen krijgen in zichzelf, zich durven uiten en leerkansen grijpen.

Alle leerlingen groeien tijdens deze twee jaar verder in taalcompetentie Nederlands.

2.2 Samenhang in de eerste graad

Er is waar mogelijk overeenstemming met de leerplannen vreemde talen. Om transfer van strategieën, kennis en vaardigheden bij de leerlingen te bevorderen en de samenwerking tussen taalleraren te stimuleren, verwijzen we bij de leerplandoelen naar de andere taalvakken. Voor de sociale component

linken we ook met het leerplan Maatschappelijke vorming. We willen ook de samenwerking met de leraren Artistieke vorming, Beeld en Muziek vergemakkelijken door expliciet met die leerplannen te linken.

Het leerplan Nederlands is een leerplan van de algemene vorming. Een aantal doelen van het leerplan Nederlands wordt verdiept en verbreed in de basisoptie Kunst en creatie.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan Nederlands is gericht op zeven graaduren. De school beslist echter zelf in functie van haar context en leerlingenpopulatie of ze extra uren aan Nederlands besteedt. De school kan er dus voor kiezen om in het keuzegedeelte een of meer uren te besteden aan Nederlands zodat leerlingen die daar nood aan hebben meer tijd krijgen om de leerplandoelen te bereiken of om ze steviger te verankeren, of om leerlingen extra uit te dagen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Nederlands en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving. Taal biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een attitude waarbij sprake is van een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op diverse manieren geïnterpreteerd kunnen worden en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie met anderen

Groeien in taalcompetentie benadrukt de communicatieve functie van het onderwijs Nederlands. Leerlingen kunnen en durven zich uitdrukken in het Nederlands. Het is belangrijk dat ze de Nederlandse taal beheersen op een voor de eerste graad zo hoog mogelijk niveau. Aandacht hebben voor het communicatieve aspect betekent ook aandacht schenken aan de emancipatorische functie. Taal leer je niet in je eentje, maar in een nauwe wisselwerking met een taalgebruikende omgeving. Door je taalgebruik behoor je bij een groep. In de mate dat het taalgebruik rijker en gevarieerder wordt, raakt de toegang tot steeds meer groepen in de maatschappij ontsloten. Zo kan onderwijs Nederlands voor alle leerlingen een deur worden waardoor zij toegang krijgen tot allerlei maatschappelijke geledingen. Omgekeerd kan taal ook gebruikt worden om zich te onderscheiden van anderen en zo een creatieve en positieve indruk na te laten.

Door middel van taal structuur brengen in de eigen gedachten en ervaringen, en ze toetsen aan eigen en andermans mens- en wereldbeeld

Niet te onderschatten is de rol die taal speelt bij de uitdrukking van wat in iedere persoon omgaat: ervaringen, gedachten en gevoelens, wensen en verlangens komen niet alleen in het non-verbale, maar ook in het woord tot uiting. Door te verwoorden leren leerlingen zichzelf beter kennen. Hun gedachten en meningen aan die van anderen af te toetsen, via diverse informatiebronnen en via een brede communicatie helpt hen om die te structureren.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

De lessen Nederlands dragen er ook toe bij dat leerlingen plezier beleven in het omgaan met taal, hier specifiek voor de Nederlandse taal. Dat gebeurt in zoveel mogelijk contexten, zoveel mogelijk via een geïntegreerd aanbod, in verschillende componenten van het onderwijs Nederlands. Leerlingen leren om via taal van cultuur te genieten en zelf cultuur te maken. Iedereen kan kennismaken met kunst en literatuur om andere zienswijzen en perspectieven te ontdekken en hun eigen emotioneel leven te verrijken, het eigen 'ik' te ontplooiën, te positioneren, te duiden en te relativiseren. Verhalen confronteren leerlingen met andere identiteiten en bieden mogelijkheden om zich te verplaatsen in de denk- en leefwereld van anderen, in hun emoties, in hun cultuur.

Reflecteren op de eigen taal en op de taal van anderen

Het leren reflecteren op jezelf en op anderen en op de taal van jezelf en van anderen bij het verwoorden van ambities, eigen meningen en emoties, bij het (intercultureel) communiceren, het kritisch denken, taalplezier beleven, creatief omgaan met taal, enz., dat speelt een belangrijke rol bij identiteitsontwikkeling en is er sterk mee verweven. Daarbij in staat zijn om op het juiste moment het juiste taalregister te gebruiken, is meebepalend voor het aanknopen en onderhouden van sociale relaties. Het gebruik van

taalregisters heeft immers een sterke invloed op de manier waarop mensen door anderen gepercipieerd worden.

Taal als systeem begrijpen en onderzoeken

‘Taal, taalgebruik en taalsysteem’ staat in een nauwe relatie met ‘communicatie en informatie’.

Taalcompetentie gaat immers niet alleen over taalvaardigheid en over het toepassen van talige kennis. Eenvoudige inzichten in taal zullen de groei van de eigen taalvaardigheid ondersteunen en versterken.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten:

- communicatie en informatie;
- literatuur;
- identiteit in diversiteit;
- taal, taalgebruik en taalsysteem.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Verbreding

Het leerplan kan ertoe bijdragen de interesse en aanleg van leerlingen te stimuleren, te observeren en te onderzoeken, en zo het observatie- en oriëntatieproces in functie van een studiedomein te ondersteunen. Een leerling die geboeid is door Nederlands is mogelijk een leerling die interesse en aanleg heeft voor het studiedomein Taal en cultuur.

Een vak van de algemene vorming heeft niet als bedoeling een leerling naar één of naar een beperkt aantal studiedomeinen te oriënteren. Het leerplan biedt ook kansen om de interesse van leerlingen te verbreden en op die manier na te gaan of een leerling interesse of aanleg vertoont voor andere studiedomeinen. Zo bieden leerplandoelen voor de receptieve, de productieve en interactieve vaardigheden kansen om via de keuze van teksten de interesse van leerlingen voor alle studiedomeinen op het spoor te komen. Het leerplandoel over het zich op een creatieve manier uitdrukken, over creëren en presenteren kan ook bijkomend inzicht bieden in de interesses van leerlingen met het oog op een keuze voor het studiedomein Kunst en creatie.

3.5 Aandachtspunten

Iedereen leert om vaardig te **communiceren** in uiteenlopende situaties en leert om zo zelfstandig mogelijk kritisch en efficiënt met informatie om te gaan. Er gaat veel aandacht naar de ontwikkeling van communicatieve vaardigheden: luisteren, spreken, lezen, schrijven, interactie en de integratie ertussen, met aandacht voor Standaardnederlands. Dat biedt de leerling meer kansen op schoolsucces en maakt contact en communicatie buiten de eigen omgeving gemakkelijker. Dat is van cruciaal belang in een samenleving die steeds complexer wordt. Zo kan een leerling op een gepaste manier opkomen voor zichzelf en anderen, en tot oplossingen komen.

Wie doelgericht wil communiceren, moet in staat zijn om zijn taalkeuzes goed af te stemmen op de specifieke communicatiesituatie waarin hij zich bevindt, op de doelen die hij daarbinnen wil bereiken en op de normen en conventies die in die situatie heersen. De doelen benaderen vanuit het doelgerichte is belangrijk.

De leerlingen maken kennis met een breed aanbod van tekstsoorten en teksten, met diverse informatiebronnen, en dat via digitale en niet-digitale weg. Een uitdaging daarbij is dat veel informatie niet

of nauwelijks gecontroleerd is op correctheid of op objectiviteit. Het kunnen onderscheiden van objectief informerende teksten en persuasieve teksten is voor vandaag en morgen van groot belang. Onderwijs Nederlands ondersteunt de leerlingen in hun groei om effectieve en kritische informatieverwerkers en -verspreiders te worden.

De tabellen bij de vaardigheden vermelden de kenmerken en/of minimumvereisten voor de teksten. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het naast afbakening ook om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die kenmerken en minimumvereisten vormen een leidraad bij de tekstkeuze en bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Onderwijs Nederlands brengt leerlingen tot een betere receptieve én productieve beheersing van taal. Andere vakken dragen daar ook toe bij, maar in de Nederlandse les gebeurt die ontwikkeling op een bewuste en doelgerichte manier.

Cultuur, waaronder **literatuur**, heeft een grote vormende waarde en bestaat onder andere in het 'lezen' van literatuur en het begeleidend reflecteren daarop. Via fictie - boeken, literaire fragmenten, poëzie, kortfilm, film(fragmenten), jeugdtheater ... - vragen we aandacht voor het (inter)culturele, voor het esthetische, voor de kracht van verbeelding. Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan en doet hen het plezier van taal ervaren.

Leerlingen komen via fictie in een andere leefwereld, ze herkennen hun leefwereld en leven zich in de fictieve en ongekende werelden in, allerlei maatschappelijke onderwerpen worden zo bespreekbaar gemaakt. Leerlingen verwerken vanuit verbeelding hun leeservaring, analyse daarentegen is hier niet aan de orde. Die komt pas aan bod in de volgende graden.

Taal en cultuur zijn nauw verbonden. Goed taalonderwijs zorgt ervoor dat leerlingen verschillende culturen ontdekken. In de samenleving komen verschillende culturen samen. Met die verschillende culturen zijn verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen verbonden. Een **positief talige grondhouding** ten opzichte van die verschillen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Leerlingen kijken met respect naar meertaligheid, ze krijgen en tonen vertrouwen in de eigen taalcompetentie. Ze tonen een attitude waarbij sprake is van een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en van openheid en respect tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal. Leerlingen leren zichzelf kennen en opkomen voor zichzelf: ze ontdekken en benutten hun sterktes en kwaliteiten om het beste uit zichzelf naar boven te halen. Iedereen heeft taal nodig om in de diverse culturele samenleving een eigen identiteit te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. We uiten onszelf en worden onszelf via taal.

De doelen **taal, taalgebruik en taalsysteem** ondersteunen de verschillende componenten. Er kan ook specifiek aan gewerkt en op gefocust worden. Leren over taal houdt reflectie in en gebeurt vanuit een doelbewuste communicatieve aanpak en strategie. Voor bepaalde delen van het taalsysteem kan een occasionele aanpak voldoende zijn. Een systematische aanpak kan echter ook nodig zijn. Meestal zal de aanpak een beweging moeten zijn tussen het occasionele en het systematische, zoals bij bespreking van gelezen of beluisterde teksten, voorbereiding van een schrijf- of spreekopdracht, correctie van wat leerlingen geschreven hebben, bij een gesprek of een discussie ... Ook strategieën, als deel van het taalsysteem, kunnen geïntegreerd geoefend worden. Dat kan dus betekenen dat leerlingen nadenken over de taal die ze gebruikt hebben bij een bepaalde communicatieve handeling of dat ze iets leren over hoe anderen in concrete situaties een opdracht uitgevoerd hebben. Daarbij is ook aandacht voor taalzorg (zowel mondeling als schriftelijk) belangrijk, waarbij rekening gehouden wordt met de communicatieve situatie. Stilstaan bij het taalgebruik en inzicht in het taalsysteem kan het leren van vreemde talen ondersteunen.

4 Leerplandoelen

Bij onderwijs Nederlands ontwikkelen de leerlingen hun communicatieve vaardigheden doelgericht verder, ook in functie van informatieverwerking. Om de communicatieve leerplandoelen te bereiken zijn inzicht in taal, taalgebruik en taalsysteem, en strategieën nodig.

LPD 1 * De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven, interactie en inzicht in het taalsysteem.

Samenhang algemene vorming: Engels-Frans LPD 1

- ✓ Je kiest best voor een ruim aanbod aan verschillende soorten teksten zoals verhalen, poëzie, literaire fragmenten, (kort)films, strips, liedjes, games, luisterboeken, podcasts, vlogs, blogs, videoclip, memes ... (fictie en non-fictie, digitaal en niet-digitaal). Dat biedt veel mogelijkheden om te differentiëren en 'leeskilometers' te maken.

4.1 Communicatie en informatie

Iedereen leert om vaardig te communiceren in uiteenlopende situaties en leert kritisch en efficiënt met informatie omgaan (via diverse media).

LPD 2 De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van gesproken en geschreven teksten met deze kenmerken.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 2

- ✓ Je kiest best voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (de leerlingen moeten de termen niet kennen), fictie en non-fictie, zowel digitaal als niet-digitaal. Digitaal of onlinelezen vraagt een andere vorm van lezen, bv. hoe omgaan met hyperlinks.
Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn vaak mengvormen.
- ✓ Het *onderwerp* van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.
De *globale inhoud* geeft in algemene woorden weer waarover de tekst gaat.
Het bepalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten veronderstelt een grondiger tekstbegrip dan het weergeven van het onderwerp. De hoofdgedachte is het belangrijkste wat over het onderwerp gezegd wordt. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker/schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.
De *hoofdpunten* zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor die hoofdgedachte. Dat kan ook de gedachtegang zijn.

LPD 2.1 De leerlingen bepalen onderwerp, globale inhoud, hoofdgedachte en hoofdpunten in teksten met een of meer andere kenmerken.

- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan met teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.

- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 2 van Nederlands A-stroom.

BG – De leerling haalt onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten.

- ✓ Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op globaal lezen (het onderwerp bepalen) en op het selecteren van relevante info; dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en horen van info globaal te begrijpen waarover het gaat en om de voor hem relevante info te kunnen selecteren. Voor het overige zijn kennis, strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met het overeenkomstige LPD 2 van Nederlands B-stroom.

LPD 3 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten met deze kenmerken.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 3

- ✓ Je kiest best voor een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (de leerlingen moeten geen termen kennen), zowel niet-digitale als digitale bronnen, o.a. sociale media, nieuwe media.
- ✓ Voor deze leerlingen is het interessant om vooral zelf bronnen aan te reiken. Als leerlingen toch zelf op zoek moeten naar bronnen, is het belangrijk dat je hen daarbij begeleidt door enkele richtvragen aan te reiken, bv. over de datum van publicatie, over de zender, over het doel van de tekst of het doel van de lezer/luisteraar ... Bij het selecteren van relevante informatie is het kritisch bevragen van de inhoud van de bron belangrijk.

LPD 3.1 De leerlingen selecteren relevante informatie in teksten met een of meer andere kenmerken.

- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan om relevante informatie te selecteren in teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 3 van Nederlands A-stroom.

BG - De leerling haalt onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten.

- ✓ Met het oog op maatschappelijke participatie zijn de teksten niet-fictioneel en beogen ze toegang tot dagelijkse diensten en faciliteiten. De nadruk ligt op globaal lezen (het onderwerp bepalen) en op het selecteren van relevante info; dus niet op het achterhalen van de hoofdgedachte en de hoofdpunten. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven bij het lezen en horen van info globaal te begrijpen waarover het gaat en om de voor hem relevante info te kunnen selecteren. Voor het overige zijn kennis,

strategieën en tekstkenmerken gelijklopend met het overeenkomstige LPD 2 van Nederlands B-stroom.

LPD 4 De leerlingen verwerken mondelinge of schriftelijke informatie uit één bron met deze kenmerken in een voorgestructureerd schema.

- ★ De leerlingen werken volgens een aangereikt stappenplan: info selecteren, analyseren, relateren, concluderen, structureren.
 - ✓ Als opstap kan je ervoor kiezen om de leerlingen eerst een schema te laten in- of aanvullen; daarna kan je een schema laten maken met ondersteuning. Er kunnen verschillende soorten schema's aan bod komen, bv. mindmap, kolommenschema, storyboard, info graphics ...

LPD 4.1 De leerlingen verwerken de informatie:

- **uit een beperkt aantal bronnen in een voorgestructureerd schema of in een zelfgekozen, gepast schema;**
- **uit teksten met een of meer andere kenmerken.**
- ✓ Van zodra je de leerlingen aan de slag laat gaan om relevante informatie te selecteren in teksten met een of meer andere tekstkenmerken ben je verdiepend aan de slag. Je kan bv. kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 4 van Nederlands A-stroom.

LPD 5 De leerlingen brengen met spreek- en schrijfgemak mondelinge en schriftelijke boodschappen (vereisten) over in eenvoudige communicatieve situaties.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 4; I-Mavo-b LPD 1

- ✓ Voorbeelden van communicatieve situaties:
 - spontaan vertellen (over gevoelens, ervaringen, handelingen, verwachtingen, fantasieën);
 - zich expressief uiten (over gevoelens, gedachten, meningen, fantasieën);
 - informatie weergeven in beschrijvingen, instructies, vragen en antwoorden;
 - persoonlijk verslag uitbrengen (een ervaring, een behandeld onderwerp).

Het gaat hier zowel om teksten die vanuit persoonlijke doeleinden (ervaringen, ideeën, gevoelens, standpunten, meningen ...) als om teksten meer zakelijke doeleinden (verslag, presentatie, uitnodiging, uitleg over een leerstofonderdeel ...) geproduceerd worden.

- ✓ Alle tekstsoorten komen aan bod, het is vooral belangrijk om binnen de diverse tekstsoorten een breed gamma aan teksten te laten schrijven, bv. e-mail, flyer, uitnodiging, bericht, affiche, artikel, presentatie, notities ..., zowel digitale als niet-digitale teksten krijgen er een plaats o.a. sociale media, nieuwe media, digitale en niet-digitale bronnen en materialen kunnen inspireren.

Een bepaalde tekst kan vaak onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn ook vaak mengvormen.

- ✓ Schrijven betekent ook ontwerpen: leerlingen brengen zakelijke boodschappen op een beeldende en originele manier, ze kunnen zich ook hier creatief uitdrukken, leerlingen denken na over hoe ze een zakelijke boodschap aantrekkelijk kunnen brengen bv. door loperwoorden te vermijden enz.
- ✓ Je kan schrijf- of spreekkaders aanbieden, korte stappenplannen of kijkwijzers aanreiken; dat zijn meteen ook kansen om te differentiëren.
- ✓ Om hun mondelinge en schriftelijke boodschappen op te bouwen kunnen ze ook andere bronnen gebruiken, die kunnen hen met aanvullende of nieuwe ideeën confronteren.

LPD 5.1 De leerlingen brengen mondelinge en schriftelijke boodschappen over in teksten met andere criteria, met een of meer andere vereisten.

- ✓ Van zodra je de leerlingen gesproken en geschreven teksten met een of meer andere tekstenmerken laat produceren, ben je verdiepend aan de slag. Je kan kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 6 van Nederlands A-stroom.

BG - De leerling drukt zich schriftelijk en mondeling verstaanbaar uit.

- ✓ In vergelijking met het overeenkomstige LPD 5 in Nederlands B-stroom is het taalinzicht beperkt; dat betekent dat de leerling kennis heeft van taalgedragsconventies en registers, eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen, spelling van frequente woorden en uitspraak van hoogfrequente klanken en combinaties. Bij het schrijven en het spreken wordt verwacht dat uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan. Kortom: de leerling is in staat om in het dagelijkse leven zowel schriftelijk als mondeling duidelijk te maken wat hij bedoelt.

LPD 6 De leerlingen nemen actief deel aan eenvoudige mondelinge en schriftelijke interactie (kenmerken en minimumvereisten).

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 5

- ✓ Bij schriftelijke interactie kies je best voor een breed gamma van teksten, bv. bericht via een leerplatform, sociale media (bv. WhatsApp, berichten op een forum ...) ... Voorbeelden bij mondelinge interactie: dialoog, klasgesprek, groepswerk, duo-oefeningen ...
- ✓ Bij interactie is er een afwisseling tussen de receptieve (lezen en luisteren) en de productieve (schrijven en spreken) vaardigheden. Algemeen geldt dat de communicatie plaatsvindt in passende, verzorgde taal.
- ✓ Bij dit doel kan je specifieke aandacht besteden aan de strategieën in functie van een gepaste en zo correct mogelijke interactie. (zie LPD 19)

LPD 6.1 **Leerlingen nemen actief deel aan mondelinge en schriftelijke interactie en zetten daarbij teksten in met een of meer andere kenmerken en vereisten.**

- ✓ Van zodra je de leerlingen gesproken en geschreven teksten met een of meer andere tekstenkenmerken aan de slag laat gaan, ben je verdiepend aan de slag. Je kan kiezen voor een andere structuur, samenhang, inhoud, woordenschat.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 7 van Nederlands A-stroom.

BG - De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.

- ✓ Het betreft zowel uitwisseling van persoonlijke boodschappen als feitelijke informatie. In functie van de schriftelijke en mondelinge interactie is de kennis nodig van de andere doelen basisgeletterdheid Nederlands (cf. bij LPD 2 en 5). Ook de kenmerken waaraan de uitwisseling moet voldoen zijn terug te vinden bij die doelen.

LPD 7 De leerlingen gebruiken gekende en nieuwe woorden, woordgroepen en heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik op een gepaste manier om een boodschap over te brengen.

- ✓ Binnen onderwijs Nederlands is naast aandacht voor Standaardnederlands en het dagelijks taalgebruik van leerlingen, ook aandacht voor specifieke taalregisters zoals school- en vaktaal. Je werkt gericht aan de verwerving en versterking van taal. Samenwerken met andere vakken kan dit doel ondersteunen. Dat kan door bv. eens een tekst uit een ander vak aan te bieden, leerlingen te ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen ...

LPD 7.1 **De leerlingen variëren in woordenschat en zijn trefzeker in hun woord- en taalgebruik.**

4.2 Literatuur

Leerlingen leren via taal van cultuur genieten en er creatief mee omgaan. Iedereen kan kennismaken met kunst en literatuur om andere zienswijzen en perspectieven te ontdekken en hun eigen emotioneel leven te verrijken.

LPD 8 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van verschillende soorten literaire teksten.

Samenhang algemene vorming: I-ArVo-ab LPD 1, 9; I-Bee-ab LPD 8; I-EnFr-b LPD 8; I-God-b LPD V 9; I-Muz-ab LPD 8

- ✓ Je kan leerlingen naast de traditionele literaire genres (proza, poëzie en drama) laten kennismaken met veel verschillende soorten teksten met een artistieke inslag. Voorbeelden: lied, graphic novel, autobiografie, (kort)film, strip, game, videoclip, jeugdtheater ...
- ✓ Ook bij lezen en luisteren kan je beelden en het non-verbale/kijken een plaats geven. Leerlingen leren kijken, met beelden omgaan, ze leren die beelden 'lezen' en begrijpen,

ze ontdekken dat beelden vaak aanvullende informatie geven of een boodschap verduidelijken.

LPD 9 De leerlingen verwerken hun (lees)ervaring met ondersteuning van elementaire en narratieve concepten bij het lezen en beluisteren van literaire teksten.

★ Elementaire literaire en narratieve concepten:

- het verloop volgen: de verhaallijn;
 - de hoofdgedachte achterhalen: thema of onderwerp;
 - personages, ruimte en tijd situeren;
 - onderscheid fictie en non-fictie herkennen en benoemen;
 - het doel aangeven (van de kunst- en cultuuruiting).
- ✓ Je nodigt de leerlingen uit om te spreken over bv. waar en wanneer een verhaal zich afspeelt, wie er in het verhaal een rol speelt, leerlingen wisselen hun ervaring uit met anderen (klasgenoten, leraar ...).

LPD 9.1 De leerlingen verwerken hun leeservaring op een verdiepend niveau:

- **het onderscheid herkennen tussen acteur en personage; tussen fictieverhaal, non-fictieverhaal en een fictieverhaal gebaseerd op waargebeurde feiten;**
- **in verhalen verschillende verhaallijnen onderscheiden en reconstrueren;**
- **hun gedachten en gevoelens verwoorden;**
- **met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten bij lezen en beluisteren van artistiek-literaire teksten.**

★ Elementaire en narratieve concepten:

- het verloop volgen: de verhaallijn (chronologisch en niet-chronologisch, flashforward en flashback);
 - de hoofdgedachte achterhalen: thema of onderwerp;
 - personages (hoofd- en nevenpersonages), ruimte en tijd situeren;
 - artistiek-literaire teksten;
 - eenvoudige stilistische kenmerken;
 - samenhang vorm-inhoud.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 9 van Nederlands A-stroom.

LPD 10 * De leerlingen erkennen het belang van literaire teksten voor zichzelf en de eigen leefwereld.

Samenhang algemene vorming: I-ArVo-ab LPD 19; I-Bee-ab LPD 19; I-EnFr-b LPD 10; I-God-b LPD V 4, 9; I-Muz-ab LPD 21

- ✓ De meerwaarde kan zijn dat de leerlingen inspiratie, plezier, troost, ontroering ... vinden in talige cultuuruitingen en verschillende (nieuwe/andere) soorten artistiek-literaire teksten ontdekken. Dit betekent geen analyse.

LPD 11 * De leerlingen verbinden literaire teksten met zichzelf en de eigen leefwereld en gaan respectvol en constructief om met individuen, groepen en thema's.

Strategieën om respectvol en constructief met elkaar om te gaan

- ✓ Teksten 'verbinden' betekent onder andere identiteit en empathisch vermogen ontwikkelen, waarden herkennen, erkennen, confronteren, verbeelden ...; bij het spreken over bv. de personages in het verhaal, maar ook bij het uitwisselen van hun ervaring met anderen (klasgenoten, leraar ...).

LPD 12 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit:

- **verschillende soorten artistiek-literaire teksten creëren en presenteren;**
- **ervaringen uitwisselen met medeleerlingen;**
- **waardering uitdrukken voor de creaties van anderen.**

Samenhang algemene vorming: I-ArVo-ab LPD 12, 18; I-Bee-ab LPD 12, 18; I-EngFr-b LPD 9; I-Muz-ab LPD 14, 20

- ✓ Voorbeelden: een verhaal, een gedicht, een lied, een dialoog, een improvisatie-oefening ... Zowel de schriftelijke als de mondelinge variant komt aan bod.
- ✓ De leerlingen kunnen zich op een creatieve manier uitdrukken door bv. verschillende stijlfiguren te gebruiken zoals vergelijkingen en metaforen, overdrijving, door te spelen met rijm, ritme en lay-out.
- ✓ Communiceren en het proces van creëren blijven de belangrijkste doelen. Leerlingen leren inzien dat zich creatief uitdrukken over een manier van zichzelf te uiten gaat.
- ✓ Het presenteren kan je ruim invullen op basis van de interesse van de leerling, bv. digitaal en niet-digitaal, verschillende vormen en technieken zoals beeldend, verbaal en non-verbaal, vakoverstijgend ...
- ✓ Het zou goed zijn om hier zelf inspiratie aan te reiken, de leerlingen te laten waarnemen, zich te verwonderen, toe te passen en te creëren. Je kan leerlingen ook ervaringen laten uitwisselen met mensen buiten de eigen klasgroep.

LPD 12.1 De leerlingen gaan creatief om met taal: beeldspraak en stijlfiguren.

- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 10 van Nederlands A-stroom.

4.3 Identiteit in diversiteit

Taal is nodig om een eigen identiteit te ontwikkelen en andere culturele aspecten te begrijpen. Met verschillende culturen hangen verschillende taaluitingen, taalvariëteiten en talen samen. Voor die verschillen openstaan en ermee in contact komen is belangrijk om duurzaam en respectvol met elkaar te kunnen samenleven. Op die manier ontwikkelen de leerlingen een positief talige grondhouding.

LPD 13 * De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 7

- ✓ De leerlingen aanvaarden de gelijkwaardigheid van talen. Ze erkennen de meertalige identiteit en durven de eigen meertaligheid inzetten.
- ✓ Je kan vanuit de aandacht voor meertaligheid in de klas/op school de mogelijkheden ervan inzetten (brede talige diversiteit). Dat kan bv. gebeuren bij woordleerstrategieën, bij de keuze voor gepaste taalregisters en taalconventies in diverse communicatieve situaties ... De leraar nodigt de leerlingen dan uit om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen. Aandacht hebben voor het niet hiërarchisch bekijken van talen.

LPD 14 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

- ✓ Je kan leerlingen aspecten van taal laten vergelijken met die van andere talen zoals met Frans of Engels. Ook de thuistaal bij dit doel inzetten kan belangrijk zijn. Dat kan bv. gebeuren bij woordleerstrategieën, bij de keuze voor gepaste taalregisters en taalconventies in diverse communicatieve situaties ... De leraar nodigt de leerlingen dan uit om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen. Dat gebeurt op een eenvoudige manier.

LPD 15 * De leerlingen tonen durf om met taal aan de slag te gaan.

- ✓ De leerlingen leren om op een gepaste manier kansen te grijpen, voor zichzelf op te komen en om tot oplossingen te komen.

LPD 16 De leerlingen gebruiken taal als instrument om eigen gedachten, gevoelens en ervaringen te ordenen.

Samenhang algemene vorming: I-Mavo-b LPD 1

- ✓ Ordenen om de wereld beter te begrijpen; ordenen betekent betekenis geven, interpreteren, begrijpen, leren kennen, boodschappen doorhebben, concepten uitbreiden, verwerven van nieuwe woorden ...
- ✓ Je kan leerlingen kritisch leren omgaan met boodschappen en hen daarbij bv. ik-boodschappen laten verwoorden.

4.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Taalsysteem en strategieën ondersteunen het taalgebruik en zijn geen doel op zich. De doelen uit deze component staan in nauwe relatie met de andere leerplandoelen.

LPD 17 De leerlingen gebruiken het inzicht in taal om boodschappen over te brengen en te begrijpen:

- **communicatiemodel** toepassen: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, doel;
 - taalhandelingen gebruiken;
 - taalregisters gebruiken: Standaardnederlands, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands;
 - **taalgedragsconventies** inzetten: afspraken die behoren bij taalgebruik in bepaalde situaties;
 - stereotypering.
- ★ Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 13; I-Mavo-b LPD 15

- ✓ Het accent ligt hier duidelijk bij het overbrengen en begrijpen van de boodschap. Dit doel beoogt een geïntegreerde aanpak met andere doelen.
- ✓ De leerlingen denken na over het taalgebruik (hun communicatie) met de negen vragen van het **communicatiemodel**.
- ✓ De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden, dat kan met **sleutelvragen**.
- ✓ Taalgedragsconventies kan je best beperken tot de meest relevante, bv. correct en gepast aanspreken van volwassenen, aandacht voor register ...
- ✓ Leerlingen verwerven inzicht en reflecteren op hun taal en op het taalsysteem. Reflecteren, nadenken over, gebruiken ... betekent ook waarnemen, interpreteren en begrijpen, verwerken:

1 waarnemen	2 begrijpen en interpreteren	3 verwerken
<i>zich verwonderen</i>	<i>verwoorden</i>	<i>redeneren</i>
<i>zich verbazen</i>	<i>bespreken</i>	<i>beoordelen</i>
<i>stilstaan bij</i>	<i>verklaren</i>	<i>toepassen</i>
<i>verkennen</i>	<i>vergelijken</i>	<i>besluiten</i>
<i>zich vragen stellen</i>	<i>verbanden leggen</i>	<i>verbeteren</i>
<i>herkennen</i>	<i>begrippen ordenen</i>	<i>aanpassen</i>
		<i>plezier beleven</i>
		<i>systematisch onderzoeken</i>
		<i>creatief denken</i>

LPD 17.1 🧩 De leerlingen passen het communicatiemodel toe. Ze houden daarbij rekening met de context en met overeenkomsten en verschillen in Standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands.

- ✓ De rode tekst: aspecten zoals verbanden leggen, begrippen ordenen, systematisch onderzoeken, verwachten meer van de leerlingen, veronderstellen een hoger abstractieniveau van de leerlingen.
- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 16 van Nederlands A-stroom.

LPD 18 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatie: klanken, woorden, betekenissen, zinnen, teksten, spelling en interpunctie.

- ★ Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), teksten (tekstueel domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

	Basis	Verdieping 1	Verdieping 2
Fonologisch domein klanken en klankcombinaties	<i>onderscheid klank- en schriftbeeld</i> klank: lange en korte klank letter: <u>klinker en medeklinker</u>	<u>uitspraak</u> , articulatie, spreektempo, volume	
Morfologisch domein woorden: woordvorming en woordsoorten	<i>Woordvorming:</i> <u>samenstellingen en afleidingen</u> <u>meervoud/enkelvoud</u> <u>verkleinwoord</u> <i>Woordsoorten:</i> <u>zelfstandig naamwoord</u> <u>lidwoord</u> <u>bijvoeglijk naamwoord</u> werkwoord: stam en uitgang,	voornaamwoord: persoonlijk, bezittelijk infinitief voltooid deelwoord	voorvoegsel achtervoegsel voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend, wederkerend, wederkerig, onbepaald, betrekkelijk), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennd) voegwoord voorzetsel telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord) bijwoord tussenwerpsel werkwoordstijden:

	<p><i>werkwoordstijden:</i> uitdrukken van verleden, heden en toekomst;</p>	<p>Imperatief</p> <p>verleden tijd tegenwoordige tijd toekomstige tijd</p>	<p>onvoltooid tegenwoordige tijd</p> <p>voltooid tegenwoordige tijd</p> <p>onvoltooid verleden tijd</p> <p>voltooid verleden tijd</p> <p>onvoltooid toekomstige tijd</p>
<p>Syntactisch domein zinnen: zinssoorten en zinsdelen</p>	<p>de <u>zin</u>:</p> <p><i>zinssoorten</i></p> <p>mededelende zin</p> <p>vragende zin</p> <p>uitroepende zin</p> <p>bevelende zin</p> <p><i>zinsdelen:</i></p> <p><u>onderwerp</u>, persoonsvorm</p>	<p>ontkennende zin/ bevestigende zin</p> <p><u>doen- en zijn-relatie</u></p>	<p>actieve en passieve zin</p> <p>enkelvoudige en samengestelde zin (onderschikking en nevenschikking)</p> <p>gezegde met persoonsvorm</p> <p>lijdend voorwerp</p> <p>meewerkend voorwerp</p> <p>voorzetselvoorwerp</p> <p>handelend voorwerp</p> <p>bijwoordelijke bepaling</p>
<p>Tekstueel domein teksten</p>	<p>Tekststructuur</p> <p>structuuraanduiders zoals signaalwoorden en verwijswoorden, <u>titels</u>, benadrukte woorden</p>	<p><i>opbouw: inleiding, midden,</i> <u>slot</u></p> <p><u>fictie – non-fictie</u></p>	<p>notities</p> <p><u>lay-out</u></p> <p>afbeeldingen</p>
<p>Semantisch domein betekenissen en betekenisrelaties</p>	<p>letterlijk / figuurlijk</p> <p>heel eenvoudige beeldspraak en vergelijking</p>	<p><u>synoniem</u></p> <p>metafoor</p> <p>overdrijving</p>	<p>homoniem</p>

<p>Orthografisch domein</p> <p>spelling en spellingvormen: belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling</p>	<p><u>spelling van woorden met vast woordbeeld:</u> <u>klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden</u></p> <p><u>spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld:</u> <u>werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter</u></p> <p><u>congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm</u></p> <p><u>hoofdletters</u></p>		<p><u>hulptekens: trema, koppelteken, apostrof,</u> <u>uitspraaktekens: accent</u></p>
<p>Interpunctie - leestekens</p>	<p><u>punt</u></p> <p><u>vraagteken</u></p> <p><u>uitroepteken</u></p> <p><u>komma</u></p> <p><u>dubbele punt</u></p> <p><u>spatie</u></p> <p><u>aanhalingsteken</u></p>		

- ✓ Termen met een onderbroken onderstreping kwamen in het basisonderwijs al aan bod. Voor die zaken hoef je zeker niet vanaf nul te starten, je kan verder bouwen op de voorkennis van de leerlingen. Voldoende aandacht voor differentiatie, om zo alle leerlingen aan te spreken, is daarbij erg belangrijk.
Cursief: dit is voor de leraar bedoeld en niet voor de leerling.
- ✓ Inzicht gebruiken, reflecteren op, nadenken over ... betekent ook waarnemen, begrijpen, verwerken (toepassen):

1 waarnemen	2 begrijpen	3 verwerken
--------------------	--------------------	--------------------

zich verwonderen zich verbazen stilstaan bij verkennen zich vragen stellen herkennen	verwoorden bespreken verklaren vergelijken verbanden leggen begrippen ordenen	redeneren beoordelen toepassen besluiten verbeteren aanpassen plezier beleven systematisch onderzoeken creatief denken
---	---	---

- ✓ De leerlingen gaan op zoek naar de informatie die in een zin staat; daarnaast kunnen ze ook zinnen aanvullen met informatie; zinnen beter maken ...
- ✓ Zinsdelen onderzoeken die zeggen (zie ook [sleutelvragen](#))
 - over wie of waarover de zin gaat;
 - wie iets doet, wie iets is of wordt;
 - wat iemand doet of wat ermee gebeurt (werkwoord(en));
 - wat of hoe iemand is of wordt (werkwoord + ander woord);
 - wat, aan wie of voor wie, wanneer, waar, hoe, waarmee, waardoor ... iemand iets doet;
 - wanneer, waar, waarmee, waardoor ... iemand iets is of wordt.
- ✓ De concepten en termen in de lijst: de concepten zijn belangrijk; je maakt een zinvolle keuze wat het gebruik van termen betreft en je houdt daarbij rekening met de leerlingen in je klas. Het is belangrijk om te kiezen voor effectief gebruik in functie van communicatie.
- ✓ Voor het verkleinwoord: je beperkt de vorming tot de meest voorkomende en focust op het gebruik.

LPD 18.1 De leerlingen verwerven inzicht in meer aspecten van het taalsysteem.

- ✓ De aspecten in de kolom 'Verdieping 1' kies je best als eerste stap bij verdieping. Die in de kolom 'Verdieping 2' zijn verdieping op een tweede niveau.
- ✓ Met 'Verdieping 2' realiseren de leerlingen LPD 14 van Nederlands A-stroom.

LPD 19 De leerlingen zetten strategieën in bij informatieverwerking en communicatie, ook bij falende communicatie.

Samenhang algemene vorming: I-EnFr-b LPD 14; I-Mavo-b LPD 15

LPD 19.1 De leerlingen kiezen de gepaste strategie.

- ✓ Met dit verdiepingsdoel realiseren de leerlingen LPD 17 van Nederlands A-stroom, cf. de rode stukjes tekst bij de strategieën.

BG - De leerling zet strategieën in bij communicatie.

- ✓ In vergelijking met het bovenliggende leerplandoel is de strategie 'rekening houden met het doel van de interactie' niet weerhouden en wordt de strategie 'het register afstemmen op de gesprekspartner of correspondent' verder afgebakend: de afstemming zorgt ervoor dat de interactie mogelijk blijft. Ook het gebruiken van tekststructuur bij receptie komt niet aan bod.

5 Pop-ups

Communicatiemodel

De negen vragen van het communicatiemodel: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap/wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Werken met de negen vragen heeft een aantal concrete voordelen. Je kan er elke communicatiesituatie volledig mee analyseren; ze op alle communicatiesituaties toepassen; ze gebruiken om een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen, ook om die te evalueren.

Met de negen vragen bekijk je het taalgebruik altijd in zijn totale, reële context. Daardoor maak je veel meer kans om tot een betrouwbaar inzicht te komen in hoe anderen taal gebruiken en hoe je je eigen taalgebruik in allerlei situaties kan aanpakken en eventueel verbeteren.

Kenmerken

Receptieve teksten: afbakening kenmerken voor de receptieve vaardigheden van de aangeboden teksten (verdiepingsdoel: rode tekst) (basisgeletterdheid = kenmerken van de B-stroom)

Tekstsoorten
<u>Informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief</u>
Onderwerp
concrete en herkenbare inhoud concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken
duidelijke lay-out
Structuur/ Samenhang
eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang
grote samenhang
eenvoudige zinsbouw
Tempo en vlotheid
laag tot normaal spreektempo normaal spreektempo
Informatiedichtheid
lage tot gemiddelde informatiedichtheid
Woordenschat
<u>frequente woorden</u> , heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, Standaardnederlands eenvoudig figuurlijk taalgebruik

(Minimum)vereisten

Productieve teksten: kenmerken en minimumvereisten van de geproduceerde teksten (verdiepingsdoel: rode tekst) (basisgeletterdheid: zwarte tekst)

Tekstsoorten

informatief, prescriptief, opiniërend, persuasieve en narratieve teksten
Onderwerp
concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken
verzorgde, gepaste lay-out
gepast, niet-storend non-verbaal gedrag
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit
Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw spelling staan het overbrengen van de boodschap niet in de weg. aandacht voor woordkeuze, uitspraak, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, <u>adequaatheid</u> , vormcorrectheid en vlotheid
Register staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg. gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
Structuur/ Samenhang
eenvoudige, grammaticale constructies
eenvoudige <u>tekststructuur</u>
eenvoudige herkenbare tekststructuur met structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden
redelijk herkenbare samenhang
Woordenschat
<u>frequente woorden</u> , heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
frequente woorden en eenvoudig figuurlijk taalgebruik

Sleutelvragen

De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden. Dat kan ook met deze sleutelvragen:

Sleutelvraag	Aspect
Over wie of waarover wordt er in de zin iets gezegd? Wie doet er iets? Wie is of wordt er iets?	onderwerp
Wat wordt over het onderwerp gezegd?	andere zinsdelen
Welke woorden zeggen wat het onderwerp doet, wat er mee gebeurt? --> doe-relatie/ <u>doen-relatie</u>	
Welke woorden zeggen hoe, wie of wat het onderwerp is of wordt? --> is-relatie/ <u>zijn-relatie</u>	
Welke woorden zeggen wat, aan wie of voor wie, door wie wanneer, waar, hoe, waarmee, waardoor iemand iets doet of wanneer, waar, waarmee, waardoor iemand iets is of wordt?	

Strategieën

Strategieën bij de receptieve vaardigheden

- met luister- of leesdoel rekening houden;
- met de zender rekening houden;
- voorkennis activeren;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- inhoud voorspellen, onder andere via tekststructuur, structuuraanduiders, titels, benadrukte woorden;
- vragen stellen en overleggen tijdens en na het denkproces;
- **tussentijds samenvatten**;

- **afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken;**
- hoofd- en bijzaken onderscheiden;
- eenvoudige notities nemen;
- actieve luister-/leeshouding aannemen;
- **talige hulpmiddelen** gebruiken;
- betekenissen achterhalen via woordleerstrategieën.

Strategieën om betekenissen te achterhalen via (woordleerstrategieën)

- woord is belangrijk voor het tekstbegrip;
- de context;
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling of hulp vragen aan een ander;
- **talig hulpmiddel**.

Strategieën bij de productieve vaardigheden

- spreek- of schrijfdoel bepalen;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden;
- visuele ondersteuning gebruiken;
- **talige hulpmiddelen** gebruiken, bv. spreekplan of schrijfplan;
- onder begeleiding **feedback verwerken** en eigen mondelinge en schriftelijke boodschappen aanpassen; aandachtspunten herkennen en formuleren voor een volgende opdracht (feedback – feed forward – feed up).

Strategieën bij de interactie

- **met het doel van de interactie rekening houden;**
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen en bij het onderwerp blijven;
- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van non-verbaal gedrag en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- register op ontvanger (gesprekspartner/correspondent) afstemmen; (BG: de afstemming zorgt ervoor dat de interactie mogelijk blijft.)
- **talige hulpmiddelen** gebruiken;
- weerbaarheid tonen zonder daarbij te kwetsen of zichzelf weg te cijferen;
- respectvol reageren op elkaars inbreng;
- * moeite doen om te begrijpen wat anderen willen zeggen;
- actieve luisterhouding aannemen;
- aandachtspunten herkennen en formuleren voor een volgende opdracht (feedback – feed forward – feed up).

Compenserende strategieën bij falende communicatie

De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bijvoorbeeld om deze strategieën: zinnen herlezen of een boodschap opnieuw beluisteren, herformuleren, hulp en ondersteuning vragen; achtergrondruis uitschakelen, om herhaling vragen of doorvragen, zich afzonderen, een talig hulpmiddel gebruiken, de communicatie uitstellen naar een later moment ...

6 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Adequaatheid

Het gepast inzetten van talige bouwstenen zodat de boodschap overkomt.

Literaire teksten

Teksten waarbij een esthetische component expliciet aanwezig is, bv. een gedicht.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen en/of het produceren van talige boodschappen het doel vlot, succesvol en gepast bereikt. Om geslaagd te communiceren houdt de taalgebruiker rekening met het doel, het doelpubliek en de context. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle en (semi-)authentieke situaties.

Doen- en zijn-relatie

Je kan verder werken zoals de leerlingen in het basisonderwijs aan de slag gingen met zinnen zonder de termen werkwoordelijk gezegde (wwg) of naamwoordelijk gezegde (nwg) te gebruiken. Je kan leerlingen laten zoeken wat het onderwerp doet of is.

Feedback verwerken

Dit is voor de leerlingen een leermoment; ze passen hun teksten aan, dat kan via suggesties van medeleerlingen, de leraar, spellingcorrector, reflectie ... De leerlingen herkennen aandachtspunten voor een toekomstige gelijkaardige taalopdracht.

Frequente woorden

Wat de meest gebruikte woorden in het Nederlands zijn, is niet zo eenvoudig vast te stellen. Dat komt deels door het verschil in woordgebruik tussen spreektaal en schrijftaal. Belangrijk zijn die woorden die de leerlingen van jouw klas in staat stellen om vat te krijgen op de eigen leefomgeving en interesses en om die uit te breiden.

Informatiedichtheid

De hoeveelheid informatie die in een bepaalde context aangeboden wordt. Een tekst met hoge informatiedichtheid bevat in de regel veel informatie; een tekst met lage informatiedichtheid weinig.

Informatieve teksten

Teksten waarin voornamelijk feitelijke informatie wordt meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Zowel receptieve (lezen, luisteren) als productieve (schrijven en spreken) vaardigheden zijn vereist. Telkens is ook kijkvaardigheid een aspect van de vaardigheden, luisteren wordt vaak met kijken gecombineerd, ook tijdens het lezen 'kijk' je naar de tekst, bij de mondelinge vaardigheden/interactie is het non-verbale gedrag of de lichaamstaal ook belangrijk.

Literaire teksten

Schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan daarbij zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Opiniërende teksten

Teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Teksten waarin men iemands gedachten, mening of ideeën wil beïnvloeden, bv. advertentie.

Prescriptieve teksten

Teksten met als doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

Spreek- en schrijfgemak

Vlotheid, spreekdurf/schrijfdurf en zelfredzaamheid.

Taalgedragsconventies

Alle opvattingen en (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik om de communicatie vlot te laten verlopen.

Talige hulpmiddelen

Bv. spellingcorrector, spreek- of schrijfkaders, vertaalssoftware, woordenboek, thuistaal inzetten ...

Tekststructuur

Opbouw van de tekst bv. met inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel.

7 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal dat in elke les Nederlands beschikbaar moet zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met de mogelijkheid om (online) verklarende woordenboeken, de (online) woordenlijst, diverse bronnen zoals kranten en tijdschriften, audio- en beeldopnamen te raadplegen.

Toegang tot (mobile) devices voor de leerlingen.

8 Concordantie

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen realiseren.

Leerplandoel	Eindterm(en)
1	ET 2.1; UD 2.1
2	ET 2.2 - ET 2.3; UD 2.2 - UD 2.3; BG 2.1
3	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.4; UD 2.4 - UD 2.5
4	ET 13.6
5	ET 2.5; UD 2.6; BG 2.2
6	ET 2.7; UD 2.8; BG 2.3
7	ET 2.2, ET 2.3, ET 2.4, ET 2.5, ET 2.6, ET 2.8, ET 2.12; UD 2.2, UD 2.3, UD 2.4 , UD 2.5, UD 2.6, UD 2.8, UD 2.14; BG 2.1; BG 2.2
8	ET 2.12 ; UD 2.13
9	ET 2.12; UD 2.13
10	--
11	--
12	ET 2.6 ; UD 2.7
13	ET 2.10; UD 2.11
14	ET 2.11; UD 2.10 - UD 2.12
15	--
16	--
17	ET 2.9 - ET 2.11; UD 2.10 - UD 2.12
18	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.4 - ET 2.8; UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.7 - UD 2.9
19	ET 2.2 - ET 2.3 - ET 2.4 - ET 2.5 - ET 2.7 - ET 2.9; UD 2.2 - UD 2.3 - UD 2.4 - UD 2.5 - UD 2.6 - UD 2.8 - UD 2.10

8.1 Eindtermen

Competenties in het Nederlands

2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.° (attitudinaal)

2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders en titels herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete en herkenbare inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Laag tot normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders en titels herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur
- * Lage informatiedichtheid
- * Standaardnederlands, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete en herkenbare inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Laag tot normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Woordenschat: hoogfrequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
 - Tekststructuur, titels, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
 - Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders en titels herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, eenvoudige notities nemen
 - Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur
- * Lage informatiedichtheid
- * Standaardnederlands, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete en herkenbare inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Laag tot normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
 - Registers
 - Effecten van non-verbaal gedrag (mondelinge productie)
- * Procedurele kennis
 - Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken
 - Gebruik van registers
 - Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.8

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief (bijkomend voor schriftelijke productie)
- * Taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Verzorgde, gepaste lay-out (bijkomend voor mondelinge productie)
- * Taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid
- * Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.6 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
 - Eenvoudige technieken om creatief met taal om te gaan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.7 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- * Procedurele kennis
- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij mondelinge en schriftelijke receptie en productie): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent
- De meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies
- Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
- * Met gebruik van de meest elementaire alledaagse taalgedragsconventies

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

2.8 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Onderscheid klank- en schriftbeeld
- Samenstellingen en afleidingen: meervoud/enkelvoud, verkleinwoord
- Werkwoorden: stam, uitgang
- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, werkwoord, lidwoord
- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm
- Zinsoorten: mededelende/vragende/uitroepende zinnen
- Betekenisrelaties: letterlijk/figuurlijk
- Heel eenvoudige beeldspraak en vergelijking
- * Procedurele kennis
- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters
- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- Congruentie
- Uitdrukken van verleden, heden en toekomst

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

2.9 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, doel
- Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich

verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken

- Registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands
- * Procedurele kennis
- Gebruik van communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, doel
- Gebruik van taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Gebruik van registers
- Gebruik van compenserende strategieën bij falende communicatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

2.10 De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.° (attitudinaal)

2.11 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands
- Overeenkomsten en verschillen tussen talen
- Stereotypering

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

2.12 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Onderscheid fictie en non-fictie
 - Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
 - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
 - * Conceptuele kennis
 - Onderscheid fictie en non-fictie
 - Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
 - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
 - * Procedurele kennis
 - Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5
 - * Metacognitieve kennis
 - Eigen gedachten en gevoelens
- Kenmerken van de gelezen of beluisterde teksten
- * Zie opsomming bij eindtermen 2.2 t.e.m. 2.5

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

UD 2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.^o (attitudinaal)

UD 2.2 De leerlingen bepalen het onderwerp en de globale inhoud van geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.3 De leerlingen bepalen wat de hoofdgedachte en de hoofdpunten zijn in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, tussentijds samenvatten, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap, hoofd- en bijzaken onderscheiden, de gedachtegang reconstrueren

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, inhoud voorspellen, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, notities, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage tot gemiddelde informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

* Concrete inhoud

* Eenvoudige zinsbouw

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)

* Duidelijke lay-out

(bijkomend voor mondelinge receptie)

* Normaal spreektempo

Met inbegrip van kenmerken notities

* De notities zijn gerelateerd aan de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

- Taalgedragsconventies en registers

- Effecten van non-verbaal gedrag (mondelijke productie)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, lay-out, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken, rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger (zoals het gepast inzetten van lichaamstaal), talige hulpmiddelen gebruiken

- Gebruik van taalgedragsconventies en registers

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare tekststructuur

* Redelijk herkenbare samenhang

* Concrete inhoud

* Gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)

* Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor woordkeuze, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, vormcorrectheid en vlotheid

* Verzorgde, gepaste lay-out

(bijkomend voor mondelinge productie)

* Verzorgd taalgebruik met aandacht voor uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, correctheid en vlotheid

* Gepaste, niet-storende lichaamstaal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Eenvoudige technieken om creatief met taal om te gaan zoals lay-out, rijm en ritme

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Conceptuele kennis

- Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Procedurele kennis

- Strategieën (bijkomend t.o.v. de strategieën opgesomd bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6): rekening houden met doel interactie, inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent

- Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

UD 2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang

- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel

- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling

- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)

- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk

- Beeldspraak en vergelijking

* Conceptuele kennis

- Onderscheid klank- en schriftbeeld

- Samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel, achtervoegsel, meervoud/enkelvoud, verkleinwoord, stam, uitgang

- Werkwoordstijden: onvoltooid tegenwoordige tijd, voltooid tegenwoordige tijd, onvoltooid verleden tijd, voltooid verleden tijd, onvoltooid toekomstige tijd

- Woordsoorten: zelfstandig naamwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, voornaamwoord (zelfstandig, bijvoeglijk, wederkerend, wederkerig, onbepaald, persoonlijk, bezittelijk, betrekkelijk, aanwijzend, vragend), lidwoord (bepaald, onbepaald, ontkennend), voegwoord, voorzetsel, telwoord (bepaald, onbepaald, hoofdtelwoord, rangtelwoord), bijwoord, tussenwerpsel

- Zinsdelen: onderwerp, persoonsvorm, gezegde, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, voorzetselvoorwerp, handelend voorwerp, bijwoordelijke bepaling

- Zinsoorten: ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/vragende/bevelende/uitroepende zinnen, actieve en passieve zinnen, enkelvoudige en samengestelde zinnen (onderschikking en nevenschikking)

- Betekenisrelaties: synoniem, homoniem, letterlijk/figuurlijk

- Beeldspraak en vergelijking

* Procedurele kennis

- Spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden
- Spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld: werkwoorden, klinker in open/gesloten lettergreep, verdubbeling medeklinker, niet-klankzuivere eindletter
- Hoofdletters
- Interpunctietekens: punt, komma, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt, spatie, aanhalingstekens
- Congruentie
- Diakritische tekens: trema, koppelteken en apostrof
- Uitspraaktekens zoals accenttekens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

UD 2.10 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur
- Communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het Nederlands

* Procedurele kennis

- Gebruik van tekststructuur
- Gebruik van communicatiemodel: zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel
- Gebruik van taalhandelingen zoals beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, zich verontschuldigen, waarschuwen, groeten, bedanken
- Gebruik van taalgedragsconventies en registers
- Gebruik van compenserende strategieën bij falende communicatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

UD 2.11 De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.° (attitudinaal)

UD 2.12 De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Taalgedragsconventies en registers
- Overeenkomsten en verschillen tussen standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten in het

Nederlands

- Overeenkomsten en verschillen tussen talen
- Stereotypering

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

UD 2.13 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Conceptuele kennis

- Onderscheid fictie en non-fictie
- Artistiek-literaire teksten
- Personages, verhaallijn, tijd, ruimte
- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Procedurele kennis

- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.2 t.e.m. UD 2.4 en UD 2.6

* Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

BG 2.1 De leerling haalt het onderwerp en relevante informatie uit geschreven en gesproken niet-fictionele teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur en titels herkennen, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, vragen stellen, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap.

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur

* Lage informatiedichtheid

* Voornamelijk Standaardnederlands, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden

* Grote samenhang

- * Concrete en herkenbare inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief (bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out (bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Laag tot normaal spreektempo

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

BG 2.2 De leerling produceert schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Woordenschat: frequente woorden, heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
 - Taalgedragsconventies en registers
 - Effecten van non-verbaal gedrag
- * Procedurele kennis
 - Strategieën: rekening houden met spreek- en schrijfdoel, voorkennis activeren, rekening houden met ontvanger, talige hulpmiddelen gebruiken
 - Gebruik van taalgedragsconventies en registers
 - Spelling van frequente woorden
 - Uitspraak van hoogfrequente klanken en klankencombinaties
 - Gebruik van eenvoudige grammaticale constructies en zinspatronen (zoals meervoud, volgorde van persoonsvorm en onderwerp in een hoofdzin)

Met inbegrip van tekstkenmerken

- * Eenvoudige tekststructuur
- * Redelijk herkenbare samenhang
- * Concrete inhoud
- * Tekstsoorten: informatief, opiniërend, prescriptief
- * Uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling, register en lichaamstaal mogen enkel afwijken zolang ze het overbrengen van de boodschap niet in de weg staan.

Met inbegrip van dimensies eindterm
Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

BG 2.3 De leerling neemt deel aan mondelinge en schriftelijke interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2
- * Conceptuele kennis
 - Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2
- * Procedurele kennis

- Strategieën: inspelen op wat de ander zegt of schrijft, de ander laten uitspreken, op een gepaste manier het woord vragen of nemen, elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf inzetten, het register afstemmen op de gesprekspartner/correspondent zodat de interactie mogelijk blijft, talige hulpmiddelen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap.

Met inbegrip van tekstkenmerken

* Zie opsomming bij eindtermen BG 2.1 en BG 2.2

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Leercompetenties met inbegrip van onderzoekscompetenties, innovatiedenken, creativiteit, probleemoplossend en kritisch denken, systeembdenken, informatieverwerking en samenwerken

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Soorten methodes om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

- Soorten bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese

* Procedurele kennis

- Methodes om informatie te verwerken: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

- Bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Inhoud

1	Algemene inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
1.6	Basisgeletterdheid	6
1.7	Tot slot	7
2	Situering	7
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Samenhang in de eerste graad	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	8
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Nederlands en het vormingsconcept.....	8
3.2	Krachtlijnen	9
3.3	Opbouw.....	10
3.4	Verbreding	10
3.5	Aandachtspunten.....	10
4	Leerplandoelen	12
4.1	Communicatie en informatie	12
4.2	Literatuur	16
4.3	Identiteit in diversiteit.....	18
4.4	Taal, taalgebruik en taalsysteem	19
5	Pop-ups	25
6	Lexicon	28
7	Basisuitrusting	29
8	Concordantie	30
8.1	Eindtermen.....	30